

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Łodzi

LLO.410.017.06.2016
P/16/025

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Łodzi
ul. Kilińskiego 210, 90-980 Łódź
T +48 42 239 32 00, F +48 42 239 32 90
llo@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli

P/16/025 – Cyfryzacja szkół

Jednostka
przeprowadzająca
kontrolę

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Łodzi

Kontroler

Dariusz Nowak, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr LLO/77/2016 z dnia 27 września 2016 r.

(dowód: akta kontroli str. 1)

Jednostka
kontrolowana

Gimnazjum im. Władysława St. Reymonta¹, Wiączyń Dolny18, Łódź (kod 92-701).

Kierownik jednostki
kontrolowanej

Dyrektor Szkoły – Jolanta Harasimiuk (od dnia 1 września 2016 r.).

Poprzednio funkcję Dyrektora Gimnazjum pełnił mgr Marek Motylewski (od 2006 r.).

(dowód: akta kontroli str. 2)

Ocena ogólna

II. Ocena kontrolowanej działalności

Realizując działalność edukacyjną, Szkoła wykorzystywała technologie informacyjno-komunikacyjne (dalej: TIK). Placówka posiadała m.in. pracownię informatyczną, tablice interaktywne oraz inny sprzęt współpracujący z komputerami. W okresie II półrocza roku szkolnego 2015/2016 przeciętnie w tygodniu realizowano 10,1 godzin zajęć lekcyjnych z zastosowaniem takich technologii, co przekracza minimum wyznaczone w Programie „Cyfrowa Szkoła” dla szkół średniej wielkości. W procesie nauczania nauczyciele nie stosowali podręczników elektronicznych, jako podstawowych do nauki danego przedmiotu. Wykorzystywali jednak materiały uzupełniające wydane w formie elektronicznej oraz pomoce multimedialne dostępne w Szkole.

Na zajęciach z informatyki zapewniono właściwą liczbność grup zajęciowych, chociaż – wbrew wymogom określonym w § 7 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych², nie wszystkim uczniom umożliwiono pracę przy samodzielnym stanowisku. Szkoła nie wykonała również niektórych zaleceń określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego³, bowiem sale do zajęć z języka obcego nowożytnego oraz muzyki nie były wyposażone w komputery z łączem internetowym.

Wprowadzone w placówce środki zabezpieczające uczniów przed dostępem w internecie do treści mogących stanowić zagrożenie ich prawidłowego rozwoju nie były skuteczne. Zainstalowany na komputerach program ochronny umożliwił wejście na niektóre strony zawierające treści szkodliwe dla rozwoju uczniów.

W Gimnazjum wprowadzono dziennik elektroniczny, zapewniający rodzicom bezpłatny dostęp do informacji o ich dzieciach. Umowa zawarta przez Szkołę

¹ dalej „Gimnazjum”, „Szkoła”,

² Dz. U. z 2012 r. poz. 204 ze zm., zwanego dalej „rozporządzeniem w sprawie ramowych planów nauczania”.

³ rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz.977 ze zm.), zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie podstawy programowej”.

w zakresie prowadzenia e-dziennika zawierała jednak zapisy, które w niedostateczny sposób zabezpieczały interesy zarówno placówki, jak i rodziców uczniów.

Szkoła posiadała własną stronę internetową, zawierającą aktualne informacje o organizacji nauczania i bieżącej działalności placówki, a także umożliwiającą rodzicom i uczniom kontakt z nauczycielami poprzez pocztę elektroniczną.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Gimnazjum im. Władysława St. Reymonta w Wiączyńcu Dolnym jest szkołą publiczną, w której czas trwania nauki wynosi 3 lata. Szkoła jest jednostką budżetową Gminy Nowosolna. W zakresie dydaktyki Szkoła kształci na podstawie ramowego planu nauczania dla gimnazjów, przygotowuje szkolny zestaw programów nauczania i realizuje podstawę programową.

W Gimnazjum prowadzono dzienniki lekcyjne w formie elektronicznej (za zgodą organu prowadzącego), zgodnie z odrębnymi przepisami.

Według stanu na dzień 30 września 2016 r. w placówce zorganizowano 9 klas dla 215 uczniów.

Gimnazjum nie uczestniczyło w „Rządowym programie rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych – „Cyfrowa szkoła”.

(dowód: akta kontroli str. 6-25, 224)

1. Przygotowanie Szkoły do stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu.

1.1. Warunki do realizacji w Szkole zajęć z przedmiotów informatycznych.

Opis stanu faktycznego

Gimnazjum było przygotowane organizacyjnie do stosowania TIK w nauczaniu w ten sposób, że zgromadzono sprzęt komputerowy w pracowni informatycznej oraz wyposażono nauczycieli w sprzęt mobilny (laptopy).

W Szkole dysponowano również tablicami interaktywnymi, projektorami multimedialnymi i wizualizerem oraz ekranem projekcyjnym (w salach do nauki innych przedmiotów). Współpracowały one z komputerami będącymi w dyspozycji nauczycieli.

(dowód: akta kontroli str. 3-5, 26-34)

Przeprowadzone oględziny w zakresie stanu wyposażenia w komputery dostępne dla uczniów i nauczycieli oraz miejsc dostępowych do internetu wykazały m.in., że:

- w Gimnazjum funkcjonuje jedna pracownia komputerowa, w której zgromadzono 12 komputerów stacjonarnych dostępnych dla uczniów – oraz 2 laptopy (jeden do dyspozycji nauczyciela, drugi – nieczynny – służył do demonstracji);
- w dniu oględzin trzy komputery (2 stacjonarne i jeden laptop) w pracowni informatycznej nie były sprawne technicznie tj. brak było możliwości ich uruchomienia,
- dostęp do internetu posiadały wszystkie sprawne jednostki (stacjonarne i laptopy) na terenie Szkoły; komputery w klasie do nauki informatyki zabezpieczone były przed dostępem do treści niewłaściwych dla młodzieży programem BENIAMIN oraz programem antywirusowym,
- dostępne dla uczniów są również cztery komputery stacjonarne (z dostępem do internetu) w bibliotece (łącznie w bibliotece zlokalizowano 5 zestawów stacjonarnych, z tego jeden używany jest przez bibliotekarza); w dniu oględzin dwa stanowiska stacjonarne dla uczniów nie były sprawne; brak było także aktualnego zabezpieczenia komputerów w bibliotece przed dostępem do treści niepożądanych (poza programem antywirusowym); komputery w bibliotece zostały natomiast zabezpieczone programem antywirusowym,

- biblioteka szkolna była wyposażona w pomoce multimedialne do kształcenia ogólnego, w tym programy do nauki: geografii, chemii, biologii, fizyki, języka niemieckiego i angielskiego,
- Szkoła posiadała wyposażenie w sprzęt i oprogramowanie informatyczne przeznaczone dla nauczycieli w klasach (10 jednostek, tj. 8 laptopów w poszczególnych salach plus dwie jednostki stacjonarne w klasach; dodatkowo po jednym stanowisku stacjonarnym dla nauczyciela zlokalizowano w bibliotece i w pokoju nauczycielskim); łącznie do dyspozycji nauczycieli (poza stanowiskami stacjonarnymi) jest 17 laptopów,
- wyposażenie Gimnazjum obejmowało także dwie tablice interaktywne, 7 projektorów multimedialnych (sale: 1C, 2C, 4C, 7C, 6C, 6B, 16A), jeden wizualizer, jeden ekran projekcyjny (odpowiednie wyposażenie zlokalizowano w następujących pomieszczeniach: sala 4C tablica multimedialna, wizualizer, rzutnik, komputer stacjonarny – przeznaczona do nauki biologii, geografii, matematyki; sala 1C wyposażona w rzutnik przeznaczona jest do nauki chemii i fizyki; sala 6B wyposażona w tablice multimedialną i rzutnik przeznaczona jest do nauki języków obcych; sala 6C – nauka języków obcych – wyposażona jest w projektor multimedialny, a w 16A wyposażona w projektor – nauczany jest język angielski, plastyka, muzyka),
- dysponowano także innym sprzętem tj.: drukarki, kserokopiarki, skanery.

(dowód: akta kontroli str. 26-34)

Zweryfikowano poprawność danych o wyposażeniu Szkoły w sprzęt komputerowy porównując uzyskane w wyniku oględzin dane z lokalną bazą danych nowego systemu informacji oświatowej oraz ewidencją księgową środków trwałych stwierdzając rzetelność danych ujętych w ww. dokumentach.

(dowód: akta kontroli str. 35-56)

Na podstawie tygodniowego rozkładu zajęć obowiązującego w trakcie kontroli⁴ ustalono, że zapewniono uczniom prowadzenie wszystkich zajęć z przedmiotu „informatyka” w pracowni informatycznej. Z uwagi na liczebność oddziałów klas trzecich wynoszącą od 17 do 26 uczniów, każdy oddział został podzielony na dwie grupy (od 6 do 15 osób). Zachowano tym samym dopuszczalną liczebność grup zajęciowych, określoną przepisem § 7 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych. Nie zapewniono natomiast (wbrew wymogom ww. przepisu) – w 7 spośród 12 grup – możliwości pracy na indywidualnych stanowiskach dla wszystkich uczniów.

(dowód: akta kontroli str. 6-25, 74-86, 109-153)

Wskaźnik liczby uczniów przypadających na jeden komputer stacjonarny z dostępem do internetu (dostępny dla uczniów) wynosił dla Szkoły ogółem 13,4 (a po uwzględnieniu komputerów niesprawnych 17,9)⁵.

(dowód: akta kontroli str. 4, 26-34, 108)

1.2. Wyposażenie Szkoły w sprzęt do stosowania technologii cyfrowej w nauczaniu przedmiotów nieinformatycznych.

Szkoła dysponuje sprzętem umożliwiającym stosowanie technologii cyfrowej w zakresie opisanym wyżej (w pkt 1.1.), w ilości nie spełniającej wszystkich wymogów określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla gimnazjów (III etap edukacyjny). Sprzęt zlokalizowano w klasach, a Szkoła jest chroniona przez firmę ochroniarską.

(dowód: akta kontroli str. 26-34, 61-62)

⁴ wygenerowanego w dniu 17 października 2016 r.

⁵ 16 komputerów dostępnych dla 215 uczniów. Wskaźnik przeliczono także po uwzględnieniu czterech niesprawnych komputerów stacjonarnych tj. 12 komputerów sprawnych na 215 uczniów,

W podstawie programowej kształcenia ogólnego dla gimnazjów przewidziano, w celach kształcenia ogólnego, m.in. umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi TIK i przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym oraz stwarzanie uczniom warunków nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, zastosowanie TIK na zajęciach z różnych przedmiotów. Realizację tych celów powinna wspomagać biblioteka szkolna wyposażona m.in. w zasoby multimedialne. Wykorzystanie TIK przewidziano także w geografii, biologii, fizyce, chemii, nauce języków obcych. W zalecanych warunkach i sposobie realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego na III etapie edukacyjnym wymieniono m.in.:

- prowadzenie zajęć z języków obcych nowożytnych w odpowiednio wyposażonej sali, z zalecanym dostępem do komputerów z łączem internetowym;
- prowadzenie zajęć z muzyki w pracowni wyposażonej m.in. w komputer z dostępem do internetu i oprogramowaniem muzycznym;
- prowadzenie zajęć z historii muzyki w pracowni wyposażonej m.in. w komputer z dostępem do internetu;
- prowadzenie zajęć z plastyki w pracowni wyposażonej m.in. w zestawy narzędzi multimedialnych z oprogramowaniem;

Na podstawie tygodniowego rozkładu zajęć w roku szkolnym 2016/2017 ustalono, że zajęcia prowadzone były w salach zapewniających możliwość korzystania z tablic interaktywnych, ekranu projekcyjnego, projektorów multimedialnych oraz wizualizera.

Korzystanie z komputerów z łączem internetowym dostępne było dla uczniów jedynie w sali do nauki informatyki i w bibliotece.

Gimnazjum nie posiadało mobilnych zestawów sprzętu komputerowego dostępnych dla uczniów oraz zorganizowanego systemu ich wykorzystywania na lekcji w nauczaniu przedmiotów nieinformatycznych.

Laptopy i jednostki stacjonarne zlokalizowane w klasach przeznaczone były do użytkowania przez nauczycieli (pomoc w nauce, prowadzenie na wszystkich zajęciach dziennika elektronicznego, ewentualna współpraca z zainstalowanymi na stałe elementami tj. np. tablicami).

Spełnione były pozostałe warunki wymagane od sal zajęciowych, w których sprzęt będzie wykorzystywany (np. istniała w salach lekcyjnych możliwość podłączenia internetu i zasilania wszystkich komputerów, w tym będących w dyspozycji nauczycieli).

Przygotowanie zestawu do wykorzystania w salach zajęciowych budynku szkolnego realizowane było w czasie przerw międzylekcyjnych. Za „gotowość do użytku” zestawu odpowiedzialny był nauczyciel (nauczający w Gimnazjum informatyki i biologii), który zdawał sprzęt, po wcześniejszym upewnieniu się, co do jego sprawności.

W przypadku wystąpienia problemów technicznych, nauczyciel prowadzący lekcję zobowiązany był zgłosić zaistniały fakt do nauczyciela odpowiedzialnego, który przekazywał sprawę Dyrektorowi.

(dowód: akta kontroli str. 26-34, 75, 77-85)

1.3. Wyposażenie Szkoły w oprogramowanie informatyczne wspierające nauczycieli w nauczaniu przedmiotów nieinformatycznych.

Zgodnie z ewidencją księgową wartości niematerialnych i prawnych, Szkoła posiadała licencje na oprogramowanie edukacyjne do wspierania nauczania przedmiotów, dla których w podstawie programowej kształcenia ogólnego zalecono stosowanie TIK w nauczaniu. Programy z licencją zainstalowano na komputerach w pracowni do nauki informatyki (NetSupport School, Microsoft Office), a ponadto w salach, w których zlokalizowano tablice interaktywne (tj. 4 i 6C Workspace –

program do obsługi tablicy) oraz EDU-Rom geografia dla gimnazjum (pracownia – sala 4).

(dowód: akta kontroli str. 3, 5)

Analiza zasobów bibliotecznych i innych pomieszczeń (klas) wykazała, że Szkoła posiadała również elektroniczne materiały edukacyjne (21 pozycji) w postaci: filmów, multimedialnych baz wiedzy, niezbędników nauczycielskich, elektronicznych plansz edukacyjnych, przewodników nauczycielskich, podręczników interaktywnych, testów – MultiPack, oprogramowania do tablic interaktywnych), m.in. do nauki geografii, chemii, biologii, fizyki, języka niemieckiego, angielskiego). Próby ich uruchomienia wykazały poprawność ich funkcjonowania zarówno na komputerach nauczycieli, jak i uczniów.

(dowód: akta kontroli str. 76)

Odpowiednie oprogramowanie edukacyjne jest dostępne w każdej sali lekcyjnej, w której prowadzone jest nauczanie właściwego przedmiotu (np. programy do nauki geografii, fizyki, biologii, chemii uruchamiane są bezpośrednio z płyty, bez potrzeby instalowania ich na komputerze; do nauki informatyki – zainstalowane są w pracowni informatycznej na dostępnych komputerach).

(dowód: akta kontroli str. 3, 5, 171-174)

1.4. Sprawność i funkcjonalność wyposażenia informatycznego Szkoły.

Sprawdzenie – w drodze oględzin, poprzez próbę uruchomienia wszystkich komputerów i stron internetowych w salach lekcyjnych (łącznie z komputerami nauczycielskimi) oraz współpracujących z nimi urządzeń, wykazało że posiadany przez Gimnazjum sprzęt oraz komputerowe programy edukacyjne są sprawne technicznie (poza dwoma komputerami stacjonarnymi i jednym laptopem w klasie do nauki informatyki i dwoma w bibliotece).

(dowód: akta kontroli str. 26-34)

W sprawie niesprawności sprzętu, Dyrektor wyjaśniła, że posiadane komputery to kilkuletni sprzęt poleasingowy, a więc czas jego eksploatacji jest krótszy. Wyjaśniła, że zgłosiła Komisji Oświatowej Rady Gminy konieczność zakupu nowych komputerów, informując też o niemożliwości realizowania zajęć informatyki zgodnie z rozporządzeniem w sprawie ramowych planów nauczania. Według wyjaśnień, Gimnazjum nie posiada wystarczających środków na uzupełnienie i wymianę wymaganej ilości sprzętu komputerowego.

(dowód: akta kontroli str. 171-174)

Wsparcia technicznego dla nauczycieli przedmiotów nieinformatycznych w rozwiązywaniu problemów technicznych związanych z obsługą komputerów i innych współpracujących z nimi urządzeń udzielał (nieodpłatnie) nauczyciel informatyki, korzystając również z pomocy technicznej dostawcy usług informatycznych.

(dowód: akta kontroli str. 61-75)

Sprzęt dostępny dla uczniów posiadał co najmniej czteroletni okres użytkowania (tj. 16 stanowisk zostało zakupionych w 2012 r. i później) i nie był modernizowany.

Spośród 17 laptopów dla nauczycieli, 13 (ponad 75%) zakupiono przed 2012 r. i nie poddawano modernizacji, a 4 zostały nabyte w 2012 r.. Sprzęt stacjonarny nauczycieli również był co najmniej czteroletni (z czterech stanowisk zakupionych przed 2012 r. tylko jeden był modernizowany; jeden zakupiony został w 2012 r. i nie był jeszcze modernizowany).

Projektory multimedialne zgromadzone w Szkole są czteroletnie podobnie jak tablice interaktywne i wizualizery.

(dowód: akta kontroli str. 4, 26-34, 171-174)

1.5. Dostępność do internetu na terenie Gimnazjum.

Na podstawie oględzin ustalono (zbadano poprzez uruchomienie komputerów i próby nawiązania łączności ze stronami internetu), że we wszystkich pomieszczeniach szkolnych wyposażonych w komputery dla uczniów lub komputer dla nauczyciela zapewniono możliwość połączenia tych urządzeń z internetem (sieć światłowodowa, LAN, zabezpieczona przed publicznym dostępem).

Przepustowość łącza internetowego nie ograniczała stosowania TIK (120/12 Mb/s).

(dowód: akta kontroli str. 26-34, 159)

Po zapoznaniu się z umowami z operatorami tj. dostawcą internetu dla Szkoły ustalono, że:

- w Gimnazjum korzystano z usług dwóch dostawców sygnału internetowego w sieci kablowej, tj.: Toya sp. z o.o. w ramach usługi „Bezpieczny Internet” oraz Vulcan sp. z o.o. – w ramach systemu komputerowego Uczniowie Optimum NET („UONET”),
- w umowach nie zawarto postanowień w zakresie gwarantowanej szybkości łącza przy przekazywaniu danych (pobieraniu i wysyłaniu danych) oraz zapewnienia Szkole alternatywnej drogi dostępu do internetu na wypadek awarii podstawowego kanału dostępu i ustalenia sposobu rozsyłania sygnału internetowego na terenie Szkoły,
- zgodnie ze statutem Szkoły, uczniowie posiadali bezwzględny zakaz używania na terenie placówki telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych.

(dowód: akta kontroli str. 57-74)

W Gimnazjum nie rejestrowano i nie dokumentowano przypadków zawieszenia się internetu oraz ewentualnych działań podejmowanych celem usunięcia problemów w tym zakresie.

Z wyjaśnień Dyrektora Szkoły w tej sprawie wynika m.in., że - ze względu na charakter danych przesyłanych w szkolnych sieciach komputerowych oraz podłączone do sieci serwery bazodanowe - nie ma możliwości, aby uczniowie mieli dostęp do sieci komputerowej z urządzeń mobilnych. Sieć administracji i kadr funkcjonuje na osobnym łączu internetowym i jest fizycznie odseparowana od sieci nauczycieli. Komputery stacjonarne przeznaczone do użytku przez uczniów mają wspólne łącze internetowe z komputerami nauczycieli, ale funkcjonują w osobnej podsieci, co powoduje ich logiczne odseparowanie od komputerów dostępnych dla nauczycieli. W Szkole nie ma żadnej sieci WiFi otwartej dla uczniów. Funkcjonujące w placówce łącza internetowe (DSL i łącze światłowodowe) są wystarczające do potrzeb wynikających z ilości i szybkości przesyłania danych zarówno w sieciach LAN, jak i w komunikacji z siecią internet, oraz zapewniają niezawodność działania. Nie stosuje się w Gimnazjum priorytetyzacji ruchu sieciowego. Dyrektor wyjaśniła, że awarie zdarzały się „niezmiernie rzadko”. W Gimnazjum okablowanie jest zbudowane w taki sposób, że przy awarii przyłącza internetowego jednego dostawcy możliwe jest przełączenie całej sieci do przyłącza drugiego dostawcy. W przypadku awarii sprzętu wchodzącego w skład infrastruktury sieciowej (modemy, przełączniki) wymieniany jest on na nowy w możliwie najkrótszym czasie.

(dowód: akta kontroli str. 171-174)

1.6. Przygotowanie nauczycieli do stosowania technologii cyfrowych w nauczaniu.

W roku szkolnym 2016/2017 kierunkowe wykształcenie w zakresie TIK posiadało czworo nauczycieli (tj. 12,9% z ogólnej liczby 31 zatrudnionych) przedmiotów, dla których w podstawie programowej kształcenia ogólnego lub w podstawie programowej kształcenia w zawodach wskazano na wykorzystywanie TIK.

Wszyscy nauczyciele nieposiadający kierunkowego wykształcenia informatycznego oraz ukończonych form dokształcania lub doskonalenia zawodowego w zakresie stosowania TIK (np. na kursach lub studiach podyplomowych organizowanych przez podmioty zewnętrzne), zostali przeszkoleni (w ramach szkolenia Rady Pedagogicznej) w zakresie pracy z tablicą multimedialną oraz nt. „Innowacje w edukacji jednym ze środków wspierania uczniów”. Ponadto dwoje nauczycieli posiadało ukończone formy doskonalenia w zakresie stosowania TIK.

(dowód: akta kontroli str. 6-22, 87-88, 101-107)

Ustalone
nieprawidłowości

Na niektórych zajęciach z informatyki (w 7 grupach na 12 zorganizowanych) nie zapewniono każdemu uczniowi możliwości jednoosobowej pracy przy komputerze. Wymóg taki określony został przepisem § 7 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania.

Według wyjaśnień Dyrektora Szkoły, spowodowane to było głównie brakiem środków finansowych, a problem przekazany został do wiadomości organów Gminy.

(dowód: akta kontroli str. 26-34,77-85, 86, 171-174)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że Szkoła nie wykonała niektórych zaleceń wymienionych w załączniku nr 4 do rozporządzenia w sprawie podstawy programowej, bowiem sale do zajęć z języka obcego nowożytnego oraz muzyki nie były wyposażone w komputery z łączem internetowym.

Wyjaśniając powody niezapewnienia w Szkole ww. zalecanych warunków, Dyrektor podała m.in., że obowiązkowe zajęcia informatyczne prowadzone są w klasach trzecich w ilości 2 godziny w tygodniu, co jest zgodne z rozporządzeniem w sprawie ramowych planów nauczania. Oprócz zajęć z informatyki (2 godziny w cyklu trzyletnim) realizowana jest zwiększona ilość godzin informatyki z subwencji gminnej. Na wszystkie oddziały gimnazjalne przyznanych zostały dodatkowo 6 godzin (każda lekcja z podziałem na grupy). Według wyjaśnień, TIK wykorzystywane są również na innych przedmiotach (m.in. oprogramowanie i platformy edukacyjne udostępniane przez wydawnictwa, materiały dydaktyczne przygotowane przez nauczycieli).

(dowód: akta kontroli str. 171-174)

Ocena cząstkowa

Szkoła posiadała niewystarczające warunki do stosowania TIK w nauczaniu. W szkolnej pracowni komputerowej (sali do nauki informatyki) nie umożliwiono wszystkim uczniom pracy przy samodzielnym stanowisku. Brak było także wyposażenia komputerów i zestawów mobilnych do nauczania przedmiotów nieinformatycznych (w tym do nauki języków nowożytnych) – stosownie do podstawy programowej kształcenia ogólnego.

2. Stosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie nauczania.

2.1. Wykorzystywanie przez Szkołę podręczników i innych zasobów edukacyjnych wydanych w formie elektronicznej.

Opis stanu
faktycznego

Zgodnie z art. 22 ab ust. 4 pkt 1 i 2 oraz ust. 6 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty⁶, Dyrektor Szkoły ustalił i podał do publicznej wiadomości wykazy podręczników stosowanych w latach szkolnych 2015/2016 i 2016/2017. Wykazy te nie obejmowały podręczników oraz materiałów ćwiczeniowych w wersji elektronicznej.

W nauczaniu przedmiotowym w Gimnazjum stosowane były podręczniki do nauki matematyki oraz geografii, wydane w formie e-booka. Nauczanie z wykorzystaniem tych podręczników realizowano w następujących klasach:

⁶ Dz. U. z 2015 r., poz. 2156 ze zm., dalej „ustawa o systemie oświaty”

- w roku szkolnym 2015/2016 (II półrocze) klasy Ic, IIa, IIc, IIIa i c – „Matematyka z plusem” oraz I a, b, c „Planeta nowa” – podręcznik geografii,
- w roku szkolnym 2016/2017 (I półrocze) zaplanowano naukę dla klas Ia, IIc, IIIa z podręcznikami „Matematyka z plusem” oraz dla klas I a, b i c z podręcznikiem „Planeta nowa”.

Podręczniki te były dopuszczone do użytku szkolnego przez właściwego ministra⁷.

(dowód: akta kontroli str. 3, 89-100, 160)

2.2. Zastosowanie TIK w nauczaniu przedmiotów nieinformatycznych.

Z zestawienia zbiorczego danych o zakresie stosowania przez nauczycieli TIK na zajęciach lekcyjnych w okresie II półrocza roku szkolnego 2015/2016, sporządzonego na podstawie kwestionariuszy indywidualnych nauczycieli obowiązkowych przedmiotów ogólnokształcących, z wyłączeniem przedmiotów informatycznych i wychowania fizycznego, wynikało m.in., że:

- w II półroczu roku szkolnego 2015/2016 na wszystkich lekcjach z przedmiotów nieinformatycznych wykorzystywano elektroniczne zasoby edukacyjne; w okresie tym zrealizowano 3.414 godzin nauki z przedmiotów nieinformatycznych, w tym 1.692 (49,6%) z wykorzystaniem TIK przez uczniów i 1.254 (37,4%) – przez nauczycieli. Łącznie ze zrealizowanych godzin, w 86,7% lekcji używano w różnej formie TIK.
- udział lekcji z poszczególnych przedmiotów z pracą wszystkich uczniów w oparciu o cyfrowe zasoby edukacyjne wynosił dla: matematyki 47%, fizyki 46,9%, biologii 60,8%, chemii 47,2%, języków obcych (angielski, rosyjski, niemiecki) – 61,7%, historii 10%, polskiego 13,7%, WOS 14,3%, edukacji dla bezpieczeństwa 47,3%, religii – 0%,
- udział lekcji ze wsparciem działań nauczyciela cyfrowymi zasobami edukacyjnymi wynosił dla: matematyki 42,7%, fizyki 22,6%, biologii 65%, chemii 28,2%, języków obcych (angielski, rosyjski, niemiecki) – 38,3%, historii 17%, polskiego 16%, WOS 21%, edukacji dla bezpieczeństwa 0%, religii – 16,5%.

Udział poszczególnych źródeł pochodzenia cyfrowych materiałów edukacyjnych, z których korzystano podczas nauczania wynosił:

- 54% dla cyfrowych materiałów własnych nauczyciela,
- 36% dla innych zasobów edukacyjnych dostępnych w Internecie,
- 7% dla cyfrowych zasobów edukacyjnych dołączonych do podręcznika (nieelektronicznego),
- 3% dla portalu wiedzy dla nauczycieli www.scholaris.pl,
- 0% dla platformy edukacyjnej www.e-podreczniki.pl.

(dowód: akta kontroli str. 160-170)

Najwyższa Izba Kontroli przyjęła porównanie stopnia realizacji w Szkole zajęć edukacyjnych z zastosowaniem TIK w II semestrze roku szkolnego 2015/2016 do założeń przyjętych w programie „Cyfrowa szkoła”, realizowanym w szkołach podstawowych w roku szkolnym 2012/2013. W odniesieniu do założeń tego programu, w roku szkolnym 2015/16 Gimnazjum kwalifikowało się do kategorii szkół średnich (215 uczniów), dla których w niniejszej kontroli NIK zakładano realizację zajęć lekcyjnych z różnych przedmiotów, z wykorzystaniem TIK, średnio w wymiarze 6 godzin tygodniowo. W II semestrze roku szkolnego 2015/16 w Szkole realizowano przeciętnie tygodniowo 10,1 godzin lekcyjnych⁸ z zastosowaniem TIK w pracy indywidualnej lub zespołowej uczniów na przedmiotach innych niż „informatyka”.

⁷ Wykazy podręczników dopuszczonych do użytku dostępne na: www.men.gov.pl/podreczniki/ oraz men.gov.pl/pl/ksztalcenie-zawodowe/podreczniki.

⁸ Liczbę ustalono, jako iloraz liczby godzin zrealizowanych z danego przedmiotu „z pracą wszystkich uczniów w oparciu o cyfrowe zasoby edukacyjne i liczby tygodni nauki w II semestrze roku szkolnego 2015/2016 w kontrolowanej jednostce na jedną klasę po weryfikacji szacunku liczby godzin (o 20% tj. maksymalne odchylenie przy szacunku). Liczbę tygodni w roku szkolnym 2015/2016 II semestr przyjęto na 18,6 tygodnia.

Wynika z tego, że w Szkole poziom stosowania TIK w nauczaniu był wyższy, niż określony w programie „Cyfrowa szkoła”.

Uwzględniając wymogi określone w programie Cyfrowa szkoła wskaźnik dla Gimnazjum wynosił 10,1 godzin zajęć lekcyjnych Wynika z tego, że poziom stosowania TIK przez Szkołę w nauczaniu w roku szkolnym 2015/2016 przewyższał poziom wymagany dla tego typu szkół w programie „Cyfrowa szkoła”.

(dowód: akta kontroli str. 160-170)

2.3. Zabezpieczenie uczniów przed dostępem w internecie do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju.

Dostęp do internetu na terenie Gimnazjum jest chroniony systemem (program „BENIAMIN”) zabezpieczającym przed dostępem uczniów do treści mogących stanowić zagrożenie ich prawidłowego rozwoju.

Ogłędziny potwierdziły, że Szkoła wprowadziła powyższe środki zabezpieczające, w tym systematycznie aktualizowane jest oprogramowanie zabezpieczające dostęp do treści szkodliwych w klasie do nauki informatyki.

(dowód: akta kontroli str. 26-34, 157-158)

Zbadanie możliwości dostępu z komputerów uczniowskich podłączonych do internetu do stron mogących zawierać treści szkodliwe dla rozwoju uczniów polegało na wykonaniu testowej próby wejścia na strony ze stanowisk uczniowskich w klasie do nauki informatyki. W czasie testu otworzyło się sześć z dziesięciu testowanych stron.

Test przeprowadzony na komputerach stacjonarnych dostępnych w bibliotece dla uczniów wykazał, że strony zawierające treści szkodliwe uruchamiały się, w związku z dezaktualizacją programu ochronnego.

(dowód: akta kontroli str. 157-158)

Testowe strony, do których był dostęp, zostały przez nauczyciela obecnego w czasie testu zablokowane i dodane do stron niepożądanych.

Komputery uczniowskie z dostępem do internetu w klasie do nauki informatyki i w bibliotece posiadały aktualne bazy wirusów (program antywirusowy Essentials), a zastosowany program był wyposażony w funkcję automatycznej aktualizacji.

(dowód: akta kontroli str. 157-158)

W zakresie przyjętych rozwiązań służących zabezpieczeniu przed dostępem uczniów do treści w internecie mogących stanowić zagrożenie prawidłowego ich rozwoju, w statucie Szkoły przewidziano m.in. rozpoznanie zagrożenia i podejmowanie współpracy z rodzicami uczniów dotkniętych tym problemem. Określono sposób wykorzystywania stanowisk komputerowych z dostępem do internetu w bibliotece (w Regulaminie Internetowego Centrum Informacji Multimedialnej) przypisując bibliotekarzowi odpowiedzialność za właściwe korzystanie z ICIM przez uczniów.

Wprowadzono także zakaz używania telefonów komórkowych, aparatów fotograficznych i innych urządzeń elektronicznych na zajęciach.

(dowód: akta kontroli str. 223)

Zadania w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom przewidziano także w szkolnym programie profilaktyki Gimnazjum (określając zagrożenia wynikające z uzależnieniem od internetu oraz metody przeciwdziałania (pogadanki, test uzależnienia od Internetu).

(dowód: akta kontroli str. 175-223)

Ustalone
nieprawidłowości

Zastosowane w Szkole metody służące zabezpieczeniu uczniów przed dostępem w internecie do treści mogących stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju nie były skuteczne.

Zgodnie z art. 4a ustawy o systemie oświaty, szkoły i placówki zapewniające uczniom dostęp do internetu są zobowiązane podejmować działania

zabezpieczające uczniów przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju, w szczególności zainstalować i aktualizować oprogramowanie zabezpieczające.

Program ochronny (BENIAMIN) zainstalowany na komputerach w sali informatycznej umożliwiał wejście na niektóre strony (6 z 10 poddanych testowi) zawierające treści szkodliwe dla rozwoju uczniów, zaś program zainstalowany na komputerach stacjonarnych w bibliotece umożliwiał dostęp do wszystkich testowanych stron, z uwagi na jego dezaktualizację.

Dyrektor wyjaśniła, że w Szkole aktualizowany jest wykaz stron zagrażających uczniom w sali do nauki informatyki. Brak reakcji programu na niektóre testowane witryny był spowodowany tym, że słowa i treści kluczowe występujące na tych stronach nie były zdefiniowane w programie filtrującym. Takie strony należy na bieżąco dodawać do czarnej listy programu filtrującego (co już zostało wykonane). Z uwagi na olbrzymią ilość stron w internecie i pojawianie się nowych trudno jest je wszystkie analizować. Takie zadanie powinno spoczywać na dostawcach programu filtrująco-zabezpieczającego. Na komputerach w bibliotece, do czasu zakupu nowej licencji, zainstalowano tymczasowe oprogramowanie filtrujące, a nauczyciele monitorują na bieżąco pracę uczniów.

(dowód: akta kontroli str. 157-158, 171-174)

Ocena częściowa

Szkoła, poza nauczaniem zajęć informatyki, stosuje technologie cyfrowe również w nauczaniu przedmiotów ogólnokształcących. Nauczyciele nie wykorzystywali podręczników elektronicznych, jako podstawowych do nauki danego przedmiotu. Stosowali jednak materiały uzupełniające wydane w formie elektronicznej oraz pomoce multimedialne dostępne w Szkole. Szkolna sieć internetowa nie została w sposób skuteczny zabezpieczona przed dostępem uczniów do treści mogących szkodzić ich prawidłowemu rozwojowi.

3. Stosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w kontaktach Szkoły z uczniami i rodzicami.

3.1. Funkcjonowanie dziennika elektronicznego.

W Szkole wprowadzono dziennik elektroniczny (umowę w tym zakresie zawarto z dostawcą, tj. firmą Vulcan), jako jedyne źródło odnotowywania obecności, postępów w edukacji i innych danych wymaganych dla tego typu dokumentów.

Rodzice posiadali dostęp do danych dziennika w zakresie swojego dziecka, a możliwość korzystania z zasobów dziennika nie jest warunkowana opłatami i zaakceptowaniem regulaminu. Szkoła nie zakładała i nie utrzymywała kont użytkowników (umowa z firmą Vulkan nie przewidywała takiej możliwości). Uczniowie i rodzice posiadali dostęp do dziennika na podstawie zgłoszonych (wychowawcy i administratorowi) adresów e-mailowych. W umowie nie określono usługi tzw. „SMS Info”.

(dowód: akta kontroli str. 57-74, 171-174)

W e-dzienniku dokumentowane były wszystkie rodzaje zajęć szkolnych (tj. lekcyjne oraz wszystkie podlegające dokumentowaniu w dzienniku na podstawie §10 ust. 1, §11 ust. 1, §13 ust. 1, §14 ust. 1 i §19 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji⁹). Ujmowano w nim m.in.: tematykę lekcji, rozkłady materiału, rejestr obecności, arkusze ocen, rejestr kontroli dziennika. Wprowadzenie e-dziennika nastąpiło za zgodą organu prowadzącego.

Opis stanu faktycznego

⁹ Dz. U. z 2014 r., poz. 1170 ze zm.

Stwierdzono także, iż w umowie o dostarczaniu usług informatycznych zawarto prawo firmy Vulcan do umieszczania materiałów reklamowych.

(dowód: akta kontroli str. 61-65, 109-153)

W roku szkolnym 2015/2016 dostęp do dziennika miało 401 rodziców/opiekunów uczniów, z czego 128 przynajmniej raz logowało się do e-dziennika.

Aktualnie na liście jest 424 opiekunów, z czego 150 osób przynajmniej raz było na stronie startowej i zalogowało się do e-dziennika.

(dowód: akta kontroli str. 226)

W zakresie dostępności komputerów lub innych narzędzi dla nauczycieli w Szkole w aspekcie warunków do prowadzenia e-dziennika stwierdzono, że nauczyciele posiadali warunki do bieżącego wprowadzania do e-dziennika informacji o odbytych zajęciach, ocenach i frekwencji uczniów na każdym zajęciu (oraz wszystkich danych wymaganych przy prowadzeniu dokumentacji w formie papierowej).

(dowód: akta kontroli str. 4, 26-34)

System teleinformatyczny obsługujący e-dziennik wyposażony był w narzędzia komunikujące nauczycielowi ewentualne nielegalne wejścia do bazy danych, w tym uwidocznienie przy logowaniu do systemu daty ostatniego logowania, co pozwalało nauczycielowi na stwierdzenie nielegalnego wykorzystania jego danych uwierzytelniających przez inną osobę.

Wydatki na wdrożenie i użytkowanie dziennika elektronicznego uwzględniały zakup licencji odpowiedniego oprogramowania (lub usługi udzielenia licencji na korzystanie z systemu należącego do dostawcy w kwocie 642 zł rocznej opłaty – z września 2012 r.) i opłaty bieżącej za jej użytkowanie w wymiarze roku szkolnego (za 2013 r. 790 zł wraz z modulem „dziennik zajęć innych” w kwocie 320 zł). Od 2014 Gimnazjum ponosiło wydatki z tytułu opłaty licencyjnej w ramach tzw. „złotego abonamentu” OPTIVUM NET (w skład którego wchodzi usługa dziennika elektronicznego) w łącznej kwocie 2.755 zł w skali roku kalendarzowego.

(dowód: akta kontroli str. 57-60)

3.2. Obecność Szkoły w Internecie.

Gimnazjum posiadało stronę internetową i konto pocztowe, dostępne do publicznego wykorzystania. Na stronie udostępniano bieżące i zgodne ze stanem faktycznym dane na temat:

- tygodniowego planu lekcji (bieżącego),
- danych kontaktowych do Szkoły (e-mail, telefon, adres),
- imienia i nazwiska dyrektora placówki,
- statutu szkoły, kalendarza roku szkolnego,
- zestawu podręczników lub materiałów edukacyjnych oraz materiałów ćwiczeniowych obowiązujących w poszczególnych oddziałach szkolnych w roku szkolnym 2016/2017;

W czasie kontroli strona była w przebudowie.

Szkolna strona internetowa stanowiła dla nauczycieli i uczniów narzędzie wsparcia procesu edukacyjnego, np. poprzez zamieszczenie linków platform i portali edukacyjnych, powiązanie z własnymi szkolnymi zasobami edukacyjnymi, a także umożliwienie uczniom współredagowania tej strony.

Strona internetowa, oprócz udostępniania informacji o organizacji nauczania i bieżącej działalności Szkoły, umożliwiała rodzicom/uczniom kontakt z nauczycielami drogą elektroniczną poprzez emaila. Istniała również możliwość zalogowania się do wiadomości dziennika elektronicznego.

(dowód: akta kontroli str. 224-225)

Dyrektor placówki wyjaśniła, że w październiku strona Gimnazjum została zmodernizowana z uwagi na zgłaszane uwagi oraz w związku z koniecznością dostosowania jej do potrzeb osób niepełnosprawnych. Rodzice poinformowani

zostali o tej zmianie. Obecna strona jest responsywna i dostosowana do potrzeb osób słabowidzących. Jest też łatwa w obsłudze zarówno dla administratora, jak i odwiedzających. Systematycznie jest uzupełniana i aktualizowana.

(dowód: akta kontroli str. 159)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Umowa zawarta przez Szkołę w 2016 r. w zakresie prowadzenia e-dziennika zawierała zapisy, które w niedostateczny sposób zabezpieczały interesy zarówno placówki, jak i rodziców uczęszczających do niej uczniów. Stanowiła bowiem o wyrażeniu przez Szkołę zgody na wyświetlanie w oprogramowaniu będącym przedmiotem umowy reklam produktów i usług firmy Vulcan oraz informacji o organizowanych przez tą firmę szkoleniach. Było to sprzeczne z zakazem przesyłania niezamówionej informacji handlowej do oznaczonego odbiorcy będącego osobą fizyczną za pomocą środków komunikacji elektronicznej, wynikającym z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną¹⁰.

Ocena cząstkowa

W Szkole wprowadzono dziennik elektroniczny, zapewniając nauczycielom odpowiednie urządzenia dostępne do jego prowadzenia, a rodzicom bieżący nieodpłatny dostęp do informacji w zakresie dotyczącym ich dzieci. Jednak umowa dotycząca prowadzenia e-dziennika w niedostateczny sposób zabezpieczała interesy Szkoły oraz rodziców uczniów. Strona internetowa Gimnazjum zawierała podstawowe informacje o organizacji nauczania i bieżącej działalności placówki.

Wnioski pokontrolne

IV. Uwagi i wnioski

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹¹, wnosi o:

1. Podjęcie działań organizacyjnych zapewniających wszystkim uczniom możliwość jednoosobowej pracy przy komputerze na zajęciach z informatyki.
2. Zapewnienie uczniom skutecznej ochrony przed dostępem w internecie do treści mogących stanowić zagrożenie ich prawidłowego rozwoju.
3. Rozważenie renegotjacji umowy z firmą Vulkan w zakresie postanowień dotyczących możliwości zamieszczania reklam.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Łodzi.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

¹⁰ Dz. U. z 2016 r. poz. 1030.

¹¹ Dz. U. z 2015 r. poz. 1096 oraz z 2016 r. poz. 677.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Łódź, dnia 13 grudnia 2016 r.

Kontroler
Dariusz Nowak
doradca ekonomiczny

podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Łodzi

Dyrektor
Przemysław Szewczyk

podpis